

Inklusionsundersøgelse november 2023, Frederiksberg Lærerforening

Introduktion til FLF's inklusionsundersøgelse

Inklusionsundersøgelsen blev første gang gennemført blandt lærere i almenklasser på folkeskoler på Frederiksberg i november 2021. Baggrunden for undersøgelsen var den besluttede omorganisering af specialområdet. Med omorganiseringen ønskede man fra kommunalt hold at fastholde flere elevers tilknytning til almenområdet. FLF igangsatte derfor en inklusionsundersøgelse for at kortlægge forudsætningerne for inklusionsopgaven for at kunne pege på opmærksomhedspunkter i planlægningsarbejdet. FLF så samtidigt behov for at udarbejde en baseline til at følge realiseringen af de ønskede forandringer i lærernes arbejde med inklusionsopgaven.

Undersøgelsens resultater pegede i 2021 på et stort behov for kapacitetsopbygning ift. kompetencer hos den enkelte lærer, vejlednings- og indsatstid fra PLC samt ressourcer til tolærertimer, samarbejdstid og forberedelsestid. Resultaterne pegede desuden på et stort behov for organisatorisk opmærksomhed på inklusionsopgaven i form af fælles arbejds gange på skolerne, inddragelse i prioritering af ressourcer samt ledelse tæt på opgaven.

FLF har i november 2023 genudsendt spørgeskemaer til lærere i almenklasser på Frederiksberg for at undersøge, hvordan de sidste to års arbejde har påvirket lærernes mulighed for at sikre god inklusion for klassen og den enkelte elev.

Det billede, som undersøgelsen fra 2023 tegner, peger på gode takter i forhold til udvikling af den fælles forståelse af opgaven på skolerne. Samtidig peger resultaterne uomgåeligt på, at inklusionsopgaven vokser uden, at der tilføres de fornødne ressourcer til kompetenceudvikling, indsatstimer, samarbejde og forberedelse. Undersøgelsen peger derfor på et øget pres på almenområdet og de lærere, der varetager opgaven.

Vi håber med rapporten at kunne tydeliggøre behovet for prioritering af den tidlige, forebyggende indsats i den almene undervisning, hvis man ønsker at indfri den politiske målsætning om at flere elever skal trives fagligt og socialt i den almene skole. Vi håber også med rapporten at kunne tydeliggøre centrale områder for et solidt skolevæsen, som kan rekruttere og fastholde dygtige lærere, fordi der satses på kvalitet for eleverne ved simpelthen at afsatte midler til at løfte opgaven, så lærerne kan lykkes med deres arbejde.

Resultatet af undersøgelsen i 2023 behandles i indeværende rapport med reference til undersøgelsesresultater fra 2021. Resultaterne fra den tidligere undersøgelse kan læses her: <https://flfnet.dk/holdning-og-handling/inklusion/inklusionsundersoegelse>

God læselyst!

FLF's hovedoverskrifter fra inklusionsundersøgelsen 2023 for Frederiksbergs almene folkeskoler

Lærere og børnehaveklasselederes oplevelse af støttebehov og støtteindsatser viser:

- At 95 % af lærerne oplever at have elever med faglige udfordringer ud over dem, som læreren selv kan imødekomme i den daglige undervisning. Ligesom i '21 får kun 10 % af eleverne den støtte, læreren oplever, de har behov for.
- At 90 % af lærerne oplever at have elever med sociale og adfærdsmæssige udfordringer ud over dem, læreren selv kan imødekomme i den daglige undervisning. I '21 var tallet 85 %. Samtidig oplever en lidt større andel af lærere i '23 at have 3-4 elever med denne type udfordringer end i '21. Det er fortsat kun 6 % af eleverne får den støtte, læreren vurderer, de har behov for.
- At en voksende andel af lærerne oplever at have elever med vidtgående udfordringer eller elever, der kommer fra et specialtilbud. Tallet er i perioden fra '21 til '23 vokset fra 58 % - 65 %. Kun 2/3 af eleverne får støtte i den daglige undervisning. For elever med vidtgående udfordringer gælder følgende vilkår:
 - o Siden '21 opleves et fald i andelen af lærere, der varetager støtten. Der opleves dog også et fald i løst knyttet eller ikke uddannet personale til støttefunktionen.
 - o Der opleves på den ene side et voksende underskud af specialpædagogiske kompetencer til opgaven og på den anden side i højere grad, at støttepersonen har de fornødne kompetencer.
 - o Støtte uden for klassen er vokset fra 20 % - 27 %. Dette kan hænge sammen med etablering af mellemformer.
 - o Oplevelsen af omfang og varighed vurderes bedre i '23 end i '21.
 - o Der er fortsat en bekymrende stor andel elever, lærerne vurderer, ikke får den større, de har behov for og krav på. Der er også en voksende andel af lærere, der ikke ved, om eleverne har krav på støtte.

Samlet set peger undersøgelsen på behov for flere ressourcer til støtte i den daglige undervisning, da der er et massivt underskud af støtteindsatser. Dette både ift. almene elever med faglige, sociale og adfærdsmæssige udfordringer samt støtte til elever med vidtgående udfordringer, der er del af almenundervisningen. Når der ses en stigning af elever med vidtgående udfordringer i klasserne, kan det ses i relation til etablering af mellemformer, der samtidig kan udgøre en forklaringsmodel for de styrkede støtteindsatser for elever med vidtgående behov ift. omfang, varighed og kompetence i den etablerede støtte.

Lærere og børnehaveklasselederes oplevelse af kompetenceudvikling, vejledning samt rådgivning ift. inklusionsopgaven viser:

- At 35 % af lærerne trods indsats på pædagogiske dage på mange skoler fortsat oplever helt at mangle kompetencer til at løfte inklusionsopgaven i det daglige.

- At 42% af lærerne fortsat oplever PLC som en støtte til den daglige inklusionsopgave, men at PLC heller ikke i '23 har de fornødne ressourcer til at bidrage til de konkrete tiltag i undervisningen.
- At PPR fortsat ikke spiller en aktiv rolle ift. inklusionsopgaven i det daglige. Samtidig ser det ud som om, at ventetiden til PPR er steget, idet andelen af lærere, der må vente mere end en måned på svar fra PPR, er steget fra 26-30 %.

Samlet set peger undersøgelsen på, at der er behov for mere massive tiltag og prioriteringer inden for kompetenceudvikling end pædagogiske dage eller kortere kurser. Desuden ser det ud til, at PLC's vejledningsindsats fortsat mangle rækkevidde ift. den samlede lærergruppe samt indsatstimer ift. det oplevede støttebehov i undervisningen. Såfremt PLC skal bære indsatsen, kalder det på behov for investeringer i PLC-ressourcen. Ligesom i '21 ser det ikke ud til at PPR's rådgivning bidrager til væsentlig støtte ift. det daglige inklusionsarbejde.

Lærere og børnehaveklasselederes oplevelse af skolernes arbejde med inklusion viser:

- At skolerne i højere grad end i '21 ser ud til at have et fællesorganisatorisk fokus på inklusionsopgaven, idet op mod to tredjedele af lærerne svarer positivt på at blive inddraget i drøftelserne om skolens inkluderende arbejde.
- At transparens om og inddragelse i lokal anvendelse af ressourcerne fortsat kun opleves af ca. 35 % af lærerne.
- At ledelserne ikke har væsentligt bedre muligheder for at følge op på teamets arbejde med inklusion end i '21.
- At ledelserne ikke har bedre muligheder for at sikre vejledning og støtte til teamet end i '21.

Samlet set peger undersøgelsen på, at det fælles organisatoriske arbejde skal fastholdes og udvikles, ligesom inddragelse af lærerne i prioriteringerne af skolens ressourcer skal styrkes, så man i højere grad er enige om, hvordan man forsøger at lykkes i fællesskab. Det peger også på, at der er behov for mere ledelse tæt på opgaven samt mulighed for tildeling af ressourcer eller vejledning. Det indebærer bl.a. mere ledelseskraft samt indsatstimer.

Lærere og børnehaveklasselederes oplevelse af inklusionsopgaven og arbejdsmiljø viser:

- At ca. 80% af lærerne har mellem 20-25 elever i klassen, men at andelen af lærere, der har klasser med et højere antal elever, i perioden er steget fra 14 % - 20 %.
- At 60% af lærerne håndterer 4-6 udfordringer ud over dem, de selv kan imødekomme i den daglige undervisning, samtidigt i samme klasserum.
- De mest almindelige udfordringer, som lærerne skal håndtere i den daglige undervisning, er faglige udfordringer, koncentrationsbesvær samt sociale og adfærdsmæssige udfordringer. Desuden er ordblindhed, angstrelaterede udfordringer samt vidtgående udfordringer (diagnoser) hyppige elevudfordringer. Skolevægning som udfordring er steget fra 30-39% fra '21 til '23.
- At lærerne fortsat primært løser inklusionsopgaven sammen med årgangsteamet, men at samarbejde med ledelse, forældre samt PPR er voksende.
- At lærerne oplever, at inklusionsopgaven indebærer et øget behov for forberedelsestid.

- At lærerne oplever, at inklusionsopgaven indebærer et øget behov for samarbejde med team og eksterne parter.
- At 95 % af lærerne samlet set ikke oplever at have den fornødne tid til inklusionsopgaven i deres arbejdstid.

Samlet set peger undersøgelse på, at inklusionsopgaven medfører et øget pres på lærernes arbejdstid og arbejdsmiljømiljø. Presset kan forklares med, at behovet for forberedelse vokser i takt med, at kompleksiteten i klasserummet vokser. På samme måde sker der en stigning i antallet af samarbejdsparter og dermed også et øget behov for tid til samarbejde. Prioriteringen af dette ser ikke ud til at finde sted i det omfang, der er behov for.

Uddybende gennemgang af undersøgelsens resultater med afsæt i konkrete tabeller

Inklusion af elever med støttebehov under 9 timer (spørgsmål 6-10, tabel 3-6)

Elever med faglige udfordringer:

Tabel 3 & 4

Vi ser i 2023: 96 % af lærerne oplever i '23 at have elever med faglige udfordringer, der har behov for støtte udover den, læreren selv kan give dem. Billedet har ikke ændret sig siden '21.

Der er siden '21 et lille fald af lærere, der vurderer, at disse elever får den støtte, de har brug for, idet 10 % i '21 svarede ja til spørgsmålet om der samlet set bliver givet den nødvendige støtte til eleverne, mens kun 6 % svarer ja i '23. Det er fortsat gældende, at i over 90 % af tilfældene oplever lærerne ikke, at skolen opfylder elevens behov.

Lærernes vurdering af skolernes indsats for elever med faglige udfordringer ligner vurderingen fra 2021: Der er en smule færre, der svarer entydigt ja; der er en smule flere, der svarer entydigt nej mens delvist er uændret. En positiv udvikling er dog, at det ser ud som om, at der er sket en forbedring i de klasser, hvor der er mere end 5 elever med behov for støtte udover den, læreren selv kan give dem, idet en større andel oplever, at elevernes behov delvist bliver imødekommet i stedet for ikke at blive imødekommet.

Vi konkluderer i 2023: Det er fortsat et vilkår, at man som lærer har elever med faglige udfordringer ud over dem, man selv kan løfte. Det er samtidig et vilkår at eleverne i meget lille grad får den støtte, som læreren vurderer, at de har behov for. Det tyder fortsat på, at der er grænser for, hvad læreren kan løse på egen hånd med undervisningsdifferentiering.

Elever med sociale og adfærdsmæssige udfordringer

Tabel 5

Vi ser i 2023: Der er sket en lille stigning af lærere, der oplever at undervise elever med sociale eller adfærdsmæssige udfordringer, som har behov for støtte ud over det, de selv kan give dem i undervisningen. I '23 svarer 90 % af lærerne ja til at have elever med disse udfordringer i klassen,

mod 85 % i '21. En lidt større andel oplever samtidig i '23 at have 3-4 elever med denne type udfordringer end i '21.

Vi konkluderer i 2023: Det er fortsat et almindeligt og forventeligt vilkår, at man som lærer underviser elever med sociale eller adfærdsmæssige udfordringer med behov for støtte ud over det, som læreren kan give dem. Der er samtidig flere lærere, der oplever større elevgrupper med sociale og adfærdsmæssige udfordringer i dag end for 2 år siden.

Tabel 6

Vi ser i 2023: Ligesom i '21 vurderer kun 6 % af lærerne, at elever med sociale og adfærdsmæssige udfordringer får den støtte, de har brug for. Jo flere elever med sociale eller adfærdsmæssige udfordringer, der er i klassen, jo større er lærerens oplevelse af, at hjælpen er utilstrækkelig. Når der mere end 5 af disse elever i klassen, er der ingen lærere, der oplever, at støtten er tilstrækkelig. Kun 3 % af lærerne oplever i '23 (2 % i '21) en tilstrækkelig støtte, når der er 3-4 af disse elever i klassen. Til gengæld er andelen af lærere, der oplever, at støttebehovet delvist imødekommes, større i denne gruppe, ligesom andelen, der oplever et helt uimødekommet støttebehov, er mindre i denne gruppe end i de andre. Andelen af elever med disse udfordringer, der ikke vurderes at få den fornødne hjælp, er dog steget fra '21 til '23, idet 57 % af lærerne i dag svarer nej til spørgsmålet mod 49 % i '21. Det store ryk er sket fra delvist til nej.

Vi konkluderer i 2023: Der er flere lærere i '23 end i '21, der oplever, at elever med sociale og adfærdsmæssige udfordringer, ikke får den støtte, de har behov for. Støttetiltagene vurderes altså i mindre grad tilstrækkelige ift. det oplevede behov, idet der er sket en forskydning af vurderingen fra delvist til nej.

Der tegner sig samme tendens som i '21, hvor det så ud som om, at hvis der er 1-2 elever med sociale eller adfærdsmæssige udfordringer, som har behov for støtte ud over det, læreren selv kan give dem i undervisningen, kan det tyde det på, at læreren ofte står alene med opgaven. Det ser ud til, at læreren først får støtte i undervisningen, hvis læreren har en gruppe på over 2 med disse udfordringer i klassen. Hvis der er 5 eller flere elever, oplever læreren tilsyneladende, at indsatsen i større grad ikke er tilstrækkelig.

Overordnet billede af inklusionsopgaven, elever med støttebehov under 9 timer:

Det er ligesom i '21 et vilkår, at man som lærer har elever med faglige udfordringer ud over dem, man selv kan løfte. Det er også fortsat sådan, at 90 % af lærerne oplever, at eleverne ikke får den støtte fra skolen, som lærerne oplever, at de har behov for.

Det er fortsat også et almindeligt og forventeligt vilkår, at man som lærer underviser elever med sociale eller adfærdsmæssige udfordringer med behov for støtte ud over det, som læreren kan give dem. Der er siden '21 sket en stigning i andelen af lærere, der oplever en større gruppe af elever med sociale og adfærdsmæssige udfordringer, som har behov for støtte ud over den, læreren selv kan give dem, idet flere har 3-4 elever i denne kategori end for 2 år siden.

For elever med sociale og adfærdsmæssige er der samtidig flere lærere end for to år siden, der oplever, at eleverne ikke får den støtte, de har behov for, idet tallet er vokset fra 51-61 %. Der

tegner sig dog samme tendens som i '21, hvor det så ud som om, lærere med 1-2 elever med sociale eller adfærdsmæssige udfordringer, som har behov for støtte ud over det, læreren selv kan give dem i undervisningen, i høj grad står alene med opgaven.

Det ser fortsat ud til, at læreren får støtte i undervisningen, hvis læreren har mere end to med disse udfordringer i klassen. Hvis der er 5 elever eller flere, oplever læreren som oftest, at indsatsen ikke er tilstrækkelig.

Inklusion af elever med særlige, vidtgående udfordringer (spørgsmål 11-16, tabel 7-11)

Elever med diagnoser og vidtgående udfordringer

Tabel 7 & 8

Vi ser i 2023: Der er en lille stigning af lærere, der oplever at have elever med diagnoser i klasserne, idet 64 % svarer ja i 2023 mod 58 % i 2021. Det ser også ud til, at der er en stigning af antallet af elever med diagnoser i klasserne, idet 22 % svarer 3 eller derover. I '21 var tallet kun 14 %. Lærernes svar peger samtidig i retning af, at der er sket en stigning af elever med diagnoser fra specialområdet ind i almenklasserne fra 25 % i '21 til 31 % i '23.

Vi konkluderer i 2023: Der er relativ stor sandsynlighed for, at man som lærer på Frederiksberg skal løse en specialpædagogisk opgave i sin daglige undervisning i almenområdet. Tendensen er stigende. Det kan eventuelt hænge sammen med etablering af mellemformer.

Støtte til elever med diagnoser og vidtgående udfordringer

Tabel 9

Vi ser i 2023: Ca. en tredjedel af lærerne oplever fortsat ikke, at der gives støtte til eleverne med særlige og vidtgående udfordringer. Støtte varetaget af uddannet personale (lærer/pædagog) ligger stabilt på ca. 65%. Der er dog fra '21-'23 en bevægelse mod, at andelen af pædagoger er blevet større, idet pædagogandelen udgør 28 % i 2023 mod 20 % i 2021. Samtidig er andelen af støttepersoner med specialpædagogisk baggrund faldet. Til gengæld er andelen af lærere, der oplever, at der gives støtte af uddannede voksne med enten fast eller løs tilknytning faldet med 5 % fra 21 % i '21 til 16% i '23.

Der er fra '21-'23 sket en stigning af lærere, der oplever støtte uden for klassen med en stigning fra 20 % til 27 % i '23. Dette kan skyldes etablering af mellemformer.

Vi konkluderer i 2023: Det er fortsat meget bekymrende, at en tredjedel af lærerne ikke vurderer, at der gives støtte til elever med særlige, vidtgående udfordringer. Vi mente i '21, at der var grund til yderligere bekymring, når andelen af støtte med specialpædagogisk baggrund kun var på 20 %. Når der er sket et fald i den specialpædagogiske støtte, er der grund til skærpet bekymring.

Tabel 10

Vi ser i 2023: Lærerne er blevet mere sikre på at vurdere støttepersonernes kompetencer. Der er simpelthen færre, der svarer 'Ved ikke', når de skal vurdere støttepersonernes kompetencer. Det betyder, at det er svært at vurdere, om der er sket en reel ændring af de egentlige vurderinger af de fornødne kompetencer hos støttepersoner i ja/nej, men det ser ud til, at der er i dag er 45 % af lærerne, der vurderer, at støttepersonerne har de fornødne kompetencer. I 2021 var tallet 38 %.

Omvendt er der i dag 35 % lærere, der vurderer, at støttepersonen ikke har de fornødne kompetencer. I 2021 var det kun 30 %, der vurderede, at støttepersonen ikke havde de fornødne kompetencer.

Vi konkluderer i 2023: Det ser ud som om, at betydeligt flere lærere kan tage stilling til støttepersonernes kompetencer. Dette er positivt, selvom det fortsat er bekymrende, at 18 % svarer 'Ved ikke' til spørgsmålet. Det er også positivt, at 45 % af lærerne vurderer, at støttepersonerne har de fornødne kompetencer ligesom det er positivt, at den kategori, der har flyttet sig mest, er ja-kategorien. Det er dog værd at bemærke, at lærerne fortsat vurderer, at en tredjedel af støtten ikke har de fornødne kompetencer.

Etablering af mellemformer og fast uddannet personale til at varetage opgaven kan have betydning for den positive udvikling af lærernes oplevelse af kompetencer ift. støtteopgaven.

Tabel 11

Vi ser i 2023: Kun 4 % af lærerne oplever, at støtten til elever med særlige og mere vidtgående behov i høj grad har det omfang og den varighed, der er nødvendig. Der er dog sket en positiv udvikling af lærernes samlede vurdering af støttens omfang og varighed. Mens 60 % i '21 kun i ringe grad eller slet ikke oplever, at støtten til elever med særlige og mere vidtgående behov har det omfang og den varighed, der er nødvendig, er tallet i '23 faldet til 42 %. Samtidig er andelen, der vurderer, at støtten til elever med særlige og mere vidtgående behov i nogen grad har det nødvendige omfang og varighed, er steget fra 31 % i '21 til 45 % i '23.

Vi konkluderer i 2023: Der er stadig meget få elever med særlige eller vidtgående udfordringer, der får den støtte, de har behov for. Lærernes vurdering af støttens omfang og varighed for elever med disse udfordringer er dog langt mere positiv end for to år siden. Bevægelsen er således positiv. Etablering af mellemformer, som indebærer en kontinuerlig indsats i mellemformsgrupper kan have betydning for en positiv udvikling af lærernes vurdering.

Tabel 12

Vi ser i 2023: Der er en større andel af lærere i 2023 end i 2021, der ikke ved, om eleverne får den støtte, som de har krav på, idet 35 % mod 25 % svarede 'Ved ikke'. Samtidig er der et markant fald i lærere, der vurderer, at der er elever i klasserne, der ikke får den støtte, de har krav på. Tallet er faldet fra 51 % til 36 %. Omkring 25% vurderer begge år, at eleverne får den støtte, som de har krav på. Vi ser således et markant ryk fra 'Ja' til 'Ved ikke'.

Vi konkluderer i 2023:

Det er på den ene side glædeligt, at færre elever ser ud til at mangle den støtte, de har krav på. Omvendt er det bekymrende at lærerne i stigende grad er uvidende om elevernes krav på støtte, fordi den høje andel af lærere, der ikke ved, om eleverne med vidtgående behov får den støtte, de har krav på, tyder på, at viden om kravene for den enkelte elev ikke er tydelige for lærerne. Vi kunne derfor have ønsket os et ryk fra 'Ja' til 'Nej' fremfor 'Ja' til 'Ved ikke'.

Overordnet billede af inklusionsopgaven, elever med vidtgående udfordringer – støttebehov over 9 timer

På almenområdet er det ligesom i '21 almindeligt, at lærere i den almindelige undervisning har elever med diagnoser eller elever, som kommer fra et specialtilbud. Det er stadig meget bekymrende, at en tredjedel af lærerne ikke vurderer, at der gives støtte til elever med særlige, vidtgående udfordringer ligesom det er bekymrende, at der opleves et stigende underskud af specialpædagogiske kompetencer hos de personer, der varetager støttefunktionen i klassen. Med til billedet hører, at andelen af lærere, der varetager støttefunktioner falder, mens pædagogandelen stiger. Dog er andelen af ikkeuddannet eller løst tilknyttet personale, der varetager støttefunktioner, faldet. Der er også en stigende andel af lærere, der er uvidende om elevernes krav på støtte.

Det ser ud som om, at betydeligt flere lærere kan tage stilling til støttepersonernes kompetencer. Det er positivt, selvom det fortsat er bekymrende, at knap 20% af lærerne svarer 'Ved ikke' til spørgsmålet. Det er ligeledes positivt, at 45% af lærerne vurderer, at støttepersonerne har de fornødne kompetencer ligesom det er positivt, at den kategori, der har flyttet sig mest, er ja-kategorien. Det er dog værd at bemærke, at lærerne fortsat vurderer, at en tredjedel af støtten ikke har de fornødne kompetencer. Lærernes vurdering af støttens omfang og varighed for disse elever er dog langt mere positiv end for to år siden.

Etablering af mellemformer kan have betydning for den positive udvikling af kompetencer, omfang og varighed forstået på den måde, at mellemformsgrupperne kan pege på gode takter for indsatsen for elever med vidtgående udfordringer, der visiteres til mellemformer, mens de øvrige elever med vidtgående udfordringer, der indgår i almenklasser på lige fod med andre elever, fortsat mangler systematiske støtteindsatser i et passende omfang, varetaget af uddannet personale med specialpædagogiske kompetencer.

Selvom bevægelsen er således positiv, er der meget få elever med særlige eller vidtgående udfordringer, der får den støtte, de har behov for og krav på ligesom der er en voksende andel lærere, der ikke ved, om eleverne har krav på støtte.

Kompetenceudvikling, vejledning og rådgivning (spørgsmål 17-24, tabel 13-20)

Kompetenceudvikling

Tabel 13 & 14

Vi ser i 2023: Der er markant færre lærere i '23, som ikke inden for de seneste 3 år har deltaget i kompetenceudvikling/efteruddannelse i forbindelse med inklusionsopgaven i den daglige undervisning. Tallet er faldet fra 70 % til 54 %. Det er dog fortsat værd at bemærke at over halvdelen fortsat ikke oplever kompetenceudvikling. Der er en lille stigning i 1-2 dages kurser fra 6-10%, mens der er sket en fordobling fra 15-27 %, hvor der har foregået kompetenceudvikling på en pædagogisk dag. Længerevarende kurser er fortsat utrolig lav på 2 % og kompetenceudvikling via efteruddannelse er faldet fra 4-2 %.

Der er trods udvikling i kompetenceudviklingstiltag ingen udvikling ift. lærernes oplevede kompetencer. Her oplever fortsat kun 11 % at have de fornødne kompetencer til at undervise/håndtere de elever, der er inkluderet i undervisningen. 35 % af lærerne oplever, at de

slet ikke har de fornødne kompetencer til at undervise/håndtere de elever, der er inkluderet i undervisning. Tallet var i '21 34 %. Ligeledes er gruppen af lærere, der delvist oplever at have de fornødne kompetencer uforandret på 54%

Vi konkluderer i 2023: Selvom der på skolerne er iværksat tiltag for at styrke lærernes kompetencer, er der fortsat massivt vidensunderskud på området. Når 54 % af lærerne svarer nej til at have modtaget kompetenceudvikling inden for de seneste tre år, og vi samtidig ved, at alle skoler har beskæftiget sig med området, ser den nuværende indsats ud til at være utilstrækkelig. Enten fordi den er for lille eller ikke i tilstrækkelig grad omsættes til praksis eller fordi lærerne ikke vurderer, at indholdet af tiltagene er udtryk for kompetenceløft.

Når man skal iværksætte kompetenceløft, må man tage udgangspunkt i, at langt størstedelen af lærerne har brug for basisviden på området. Der tegner sig et billede af, at der er behov for mere massive tiltag for lærergruppen end pædagogisk dag eller korte kurser for enkelte.

Vejledning fra ressourcecenter

Tabel 15-17

Vi ser i 2023: Der er sket et fald i andelen af lærere, der oplever at kunne få hjælp fra ressourcecenteret inden for en uge. I '21 var tallet 43 %, mens i det i '23 er faldet til 36 %. Der er en sammenlignelig stigning i andelen af lærere, der oplever at kunne få vejledning indenfor en periode på 2 til 4 uger¹. Dvs. der er en generel længere ventetid på hjælp fra ressourcecenteret i '23 end i '21.

Vurderingen af ressourcecenterets støtte ift. den daglige undervisning er tilnærmelsesvist uændret, idet 17 % i høj grad oplever, at ressourcepersonerne på skolen er en støtte for dem i deres inklusionsarbejde i den daglige undervisning, mens 40 % oplever dette i nogen grad. I '21 var tallene hhv. 19 % og 37 %.

Dog sker der et fald fra 7-4% i andelen af lærere, der oplever, at ressourcepersoner har mulighed for at imødekomme deres behov for støtte ift. inklusionsopgaven i den daglige undervisning. 38 % oplever dette i nogen grad, mens 27 % oplever dette i mindre grad. Dette ligner billedet fra '21.

Vi konkluderer i 2023: 72 % af lærerne oplever at kunne få hjælp fra PLC inden for en tidsramme, vi formoder er rimelig. Ca. 60 % af lærerne oplever også, at PLC i nogen grad udgør en støtte ift. inklusionsopgaven i det daglige. 40 % af lærerne oplever dog ligesom i '21 ikke, at PLC bidrager væsentligt. Samme billede tegner sig for PLC's mulighed for at imødekomme støttebehovet. Taget i betragtning, at PLC spiller en nøglerolle i skolens inklusionsarbejde, er det bekymrende, at 40% ikke oplever PLC spiller den tiltænkte rolle. Den positive nyhed er, at PLC's løfteevne tilsyneladende ikke er faldet, når vi ved, at lærerne oplever at have flere elever i klasserne, der har et uimødekommet behov i den daglige undervisning. På samme måde ved vi, at flere lærere har elever med vidtgående udfordringer, som skal inkluderes i undervisningen.

¹ Fejl i spørgeskemaet - skulle have været 1-4 uger. Der er et "hul" på en uge fra svarkategori 1 til svarkategori 2. Dette gør, at billedet af svartiden bliver mindre nuanceret.

Rådgivning fra PPR

Tabel 18-20

Vi ser i 2023: Der er fortsat et bekymrende billede af PPR's bidrag til inklusionsopgaven i lærernes hverdag. Tallene fra '23 er stort set uændrede fra '21 ift. PPR's ventetider: 5 % procent af lærerne oplever at kunne få rådgivning fra PPR inden for en uge; 18 % inden for 2-4 uger, mens 30 % oplever, at der går mere end en måned. 44 % svarer "ved ikke" til spørgsmålet om, hvor hurtigt man kan få fat i PPR. I '23 er der sket en stigning i ventetiden, hvor flere oplever at vente mere end måned, idet 30% nu svarer i denne kategori mod 26% i '21. Der er samtidig færre der svarer 'Ved ikke', så der i '23 er 40% mod 44% i '21.

If. PPR's hjælp oplever lærerne heller ikke forbedringer siden '21, hvor kun 1 % oplevede, at PPR er en støtte i arbejdet med inklusion i den daglige undervisning. 13 % oplevede dette i nogen grad, 23 % i mindre grad, og 28 % oplevede det slet ikke. Billedet er stort set uændret i '23, selv om der er en smule færre, der svarer "Slet ikke" fra 28-23 %.

Når lærerne skal vurdere PPR's mulighed for at imødekomme deres behov for støtte i den daglige undervisning, sker der en bevægelse ift. andelen af lærere, der svarer "Ved ikke", idet 8% færre vælger dette svar. Tilsvarende svarer 7% flere i '23 end i '21 i mindre grad'.

Vi konkluderer i 2023: Der er siden '21 ikke sket en forbedring af samarbejdet mellem lærerne og PPR. Dog svarer færre lærere 'Ved ikke' i spørgsmålene vedr. PPR, mens flere svarer 'I mindre grad'. Det kan tyde på, at flere lærere er i kontakt med PPR eller at de lærere, der svarer på undersøgelsen, i højere grad er de lærere, der har kontakt med PPR. Hvis man ser på udbyttet af rådgivningen, er der fortsat bekymrende få, der oplever kvalitet i PPR's vejledningen og andelen, der har en dårlig vurdering, er stigende – fra 51-65 %, der svarer "I mindre grad" eller "Slet ikke". Der er samtidig et fald i andelen af lærere, der oplever at PPR har mulighed for at imødekomme det reelle støttebehov ift. den daglige undervisning.

Det er fortsat helt tydeligt, at PPR ikke er en aktiv medspiller som rådgivende part eller aktiv part i eller tæt på undervisningen. Dette rejser spørgsmål om, hvem PPR er til for, og hvilken rolle PPR har i den pædagogiske praksis, i skole-hjem-samarbejdet samt i den tætte opfølgning på indsatser.

Overordnet billede af kompetenceudvikling, vejledning og rådgivning

Lærerne mangler trods indsatser på pædagogiske dage fortsat kompetencer til at løfte inklusionsindsatsen i den daglige undervisning. Når man skal iværksætte kompetenceløft, må man tage udgangspunkt i, at langt størstedelen af lærerne har brug for basisviden på området. Der tegner sig et billede af, at der er behov for mere massive tiltag for lærergruppen end pædagogiske dage eller korte kurser for enkelte.

PLC udgør fortsat en støtte for en stor gruppe lærerne ift. inklusionsopgaven, men PLC har ikke de fornødne ressourcer til at gå med ind i klassen og arbejde med inklusionsopgaven sammen med lærerne. Taget i betragtning, at PLC spiller en nøglerolle i skolens inklusionsarbejde, er det bekymrende, at 40 % ikke oplever PLC spiller den tiltænkte rolle. Den positive nyhed er, at PLC's løfteevne tilsyneladende ikke er faldet, når vi ved, at lærerne oplever at have flere elever i

klasserne, der har et uimødekommet behov i den daglige undervisning. På samme måde ved vi, at flere lærere har elever med vidtgående udfordringer, som skal inkluderes i undervisningen.

PPR ser fortsat ikke ud til at spille en aktiv rolle for den almindelige lærer, selvom undersøgelsen peger på, at flere lærere er i kontakt med PPR. Mange er ikke i kontakt med PPR, og en stor del af dem, der er i kontakt med PPR, oplever, at der er lang ventetid.

Skolernes arbejde med inklusion (spørgsmål 25-30, tabel 21-27)

Skolens fælles fokus på inklusionsopgaven

Tabel 21-23

Vi ser i 2023: Der er siden '21 sket i en stigning i andelen af lærerne, der helt eller delvist oplever at være inddraget i en drøftelse af, hvordan skolen skal arbejde inkluderende. I '21 var tallet 54 %, mens det i 2023 er steget til 67 %. På samme måde er en langt større andel af lærerne, fra 35-51 %, blevet inddraget i handleplansarbejde samt succeskriterier for arbejdet, ligesom flere lærere er blevet orienteret om skolens prioriteringer af ressourcer. Der er dog fortsat over en tredjedel af lærerne, der svarer nej til spørgsmålet vedr. handleplansarbejde og op mod halvdelen, der svarer nej til orientering om prioritering.

Vi konkluderer i 2023: Det er positivt, at skolerne ser ud til i højere grad at have et organisationsfokus på inklusion. Det er fortsat bekymrende, at så stor en del af lærerne ikke oplever eller kun delvist har oplevet at være inddraget i overordnede inklusionsdrøftelser. Det er ligeledes bekymrende, at så stor en andel enten ikke er blevet orienteret eller ikke ved, om de er blevet orienteret om prioritering af ressourcer til inklusion.

Det er vigtigt, at der fortsat arbejdes med yderligere transparens og/eller organisatoriske opmærksomhed på viden om ressourcerne til inklusion for at lærerne kan byde ind i opgaven i en afstemt forventning til, hvordan ledelsen har prioriteret, og med hvilket formål man arbejder, så man ved, hvordan man i fællesskab kan lykkes med opgaven.

Der er fortsat brug for fokus på det strategiske og organisatoriske arbejdes synlighed – både i det overordnede og i det praksisnære arbejde.

Praksisnær ledelse ift. inklusionsopgaven

Tabel 24

Vi ser i 2023: I '21 svarede 33 % af lærerne, at de havde løbende, opfølgende statusmøder med ledelsen i forhold til elever med særlige behov. 24 % oplevede ikke dette, men 39 % oplevede dette delvist. I '23 er tallene hhv. 36%, 25% og 37%. Der er dermed ikke den store forandring ift. praksisnær ledelse.

Vi konkluderer i 2023: Hvor det fælles arbejde med inklusion ser ud til at fylde mere i den samlede organisation, er ledelsens mulighed for praksisnær ledelse tæt på teamet uændret. Der er dermed fortsat en bekymrende stor del af lærerne, der oplever, at ledelsen ikke eller kun delvist har opfølgende statusmøder om elever med særlige behov. Det er dermed fortsat behov for mere

ledelseskraft tættere på praksis, som kan være med til at følge op og sætte nye mål og retning for de enkelte teams inkluderende arbejde.

Den fornødne hjælp til inklusionsopgaven

Tabel 25-26

Vi ser i 2023: Det er i '23 fortsat kun 7 % af lærerne, der i høj grad oplever, at ledelsen sikrer den nødvendige hjælp i undervisningen, fx tolærerordning til at inkludere elever i undervisningen. Andelen af lærere, der svarer "I nogen grad" er faldet fra 42% til 38%. Andelen af lærere, der oplever det "I mindre grad" eller "Slet ikke" er steget med 2%-point hver til hhv. 39% og 12%.

Der er i '23 fortsat knap 40% af lærerne, der oplever, at ledelsen sikrer den nødvendige vejledning og sparring, men godt 60% fortsat oplever, at ledelsen slet ikke eller i mindre grad sikrer dette.

Vi konkluderer i 2023: Billedet af indsatsmuligheder, som ledelsen kan understøtte lærernes daglige inklusionsarbejde med, er uændret. Når op mod halvdelen af lærerne kun i ringe grad eller slet ikke oplever, at ledelsen sikrer, at der er den nødvendige hjælp i undervisningen, og når over halvdelen ikke oplever den nødvendige sparring og vejledning fra ledelsen, peger det på, at der er behov for mere ledelse tæt på praksis. Det peger samtidig i retning af, at ledelsen ikke råder over de fornødne ressourcer til at iværksætte tiltag.

Overordnet billede af skolens arbejde med inklusion

Det er positivt, at skolerne i højere grad end i '21 ser ud til at have et organisationsfokus på inklusion. Inklusionsstrategi, handleplansarbejde og prioriteringer er på den måde nu tydeligere for en gruppe af lærere. Det er fortsat bekymrende, at en stor del af lærerne ikke oplever eller kun delvist har oplevet at være inddraget i overordnede inklusionsdrøftelser. Det er ligeledes bekymrende, at en stor andel enten ikke er blevet orienteret om eller ikke ved, om de er blevet orienteret om prioritering af ressourcer til inklusion.

Det er derfor vigtigt, at der fortsat arbejdes med yderligere transparens og organisatoriske opmærksomhed på strategi samt prioriteringer, så lærerne kan byde ind i opgaven i en afstemt forventning til, hvordan ledelsen har prioriteret, og med hvilket formål man arbejder, så man ved, hvordan man i fællesskab kan lykkes med opgaven. Der er fortsat brug for fokus på det strategiske og organisatoriske arbejdes synlighed – både i det overordnede og i det praksisnære arbejde.

Hvor det fælles arbejde med inklusion ser ud til at fylde mere i den samlede organisation, peger undersøgelsen samtidig på, at ledelsens mulighed for praksisnære ledelse tæt på teamet er uændret. Der er dermed fortsat en bekymrende stor del af lærerne, der oplever, at ledelsen ikke eller kun delvist har opfølgende statusmøder om elever med særlige behov.

Billedet af indsatsmuligheder, som ledelsen kan understøtte lærernes daglige inklusionsarbejde med, er samtidig uændret. Når op mod halvdelen af lærerne kun i ringe grad eller slet ikke oplever, at ledelsen sikrer, at der er den nødvendige hjælp i undervisningen, og når over halvdelen ikke oplever den nødvendige sparring og vejledning fra ledelsen, peger det samtidig i retning af, at ledelsen ikke råder over de fornødne ressourcer til at iværksætte tiltag, der imødekommer

behovet. Der ser dermed ud til fortsat at være behov for ressourcer, der kan understøtte de konkrete tiltag i klasserne.

Inklusion og arbejdsmiljø (spørgsmål 31-38, tabel 28-39)

Klassestørrelser

Tabel 27

Vi ser i 2023: 60 % af lærerne underviser, ligesom i '21, klasser med 20-25 elever i klassen. Der er i '23 dog flere lærere, der oplever at stå med klasser med mere end 25 elever. Tallet er steget fra 14-20%.

Vi konkluderer i 2023: Den mest almindelige klassestørrelse er 20-25 elever. Der er dog i '23 flere klasser med et højere antal elever end 25 end i '21. Samtidig ved vi, at der er flere lærere, der oplever at have flere elever med støttebehov end i '21. Samlet set peger det på øget kompleksitet og arbejdspress for den enkelte lærer i dagligdagen.

Støttebehov i den enkelte klasse

Tabel 28-30

Vi ser i 2023: De mest almindelige udfordringer, som lærerne skal håndtere i den daglige undervisning, er faglige udfordringer, koncentrationsbesvær samt sociale og adfærdsmæssige udfordringer. Desuden udgør ordblindhed, angstrelaterede udfordringer samt vidtgående udfordringer/diagnoser hyppige elevudfordringer. Skolevægring som udfordring er steget fra 30-39% fra '21 til '23.

Ser man på, hvor mange udfordringer, læreren skal håndtere i den enkelte klasse, oplever den store midtergruppe ligesom i '21 at håndtere 4-6 af de oplistede udfordringer samtidigt. Der er på samme måde fortsat en femtedel af lærerne, der oplever at håndtere færre end 4 udfordringer i klassen og en femtedel, der oplever at håndtere flere end 6 udfordringer i klassen.

Vi konkluderer i 2023: Det er almindeligt at skulle håndtere en mængde forskelligartede udfordringer i klassen i samme undervisningssituation. Flere elever end tidligere mistrives i skolens dagligdag og udvikler skolevægring. Komplexiteten i det samlede klassefællesskab kan være en del af forklaringen på, at en meget lille del af lærerne oplever at få den nødvendige hjælp i klassen.

Samarbejdspartnere ift. inklusionsopgaven

Tabel 31-32-33

Vi ser i 2023: Det er fortsat de faste kollager i teamet, som læreren samarbejder med om elever, som har behov for særlige indsatser. Læreren samarbejder desuden i stigende grad med forældre, hvor tallet er vokser fra 64-73 %. Læreren samarbejder tilsvarende mere med ledelsen, fra 51-64 % og tilsvarende mere med PPR, hvor tallet vokser fra 31-42 %. Samarbejdet med inklusionsteamet/PLC er uændret på 62 %.

Samtidig kan vi se, at inklusionsopgaven i '21 indebar færre samarbejdsrelationer rundt om inklusionsopgaven. Ca. 40 % af lærerne havde i '21 mellem 1-3 samarbejdspartnere, mens knap 20 % havde mere end 7. I '23 er det kun 30 % af lærerne, der har 1-3 samarbejdspartnere og nu 26 %, der har mere end 7.

Vi konkluderer i 2023: Den enkelte læreres vigtigste samarbejdspartnere er det faste team. Der ser desuden ud til at ske en udvidelse af samarbejdet, idet lærerne samarbejder mere med markant flere parter uden for teamet end i '21. Samarbejdsopgaven vokser på den måde og det er et almindeligt vilkår at samarbejde med 4 eller flere parter om inklusionsopgaven.

Udvikling af antallet af elever med særlige behov de seneste tre år

Tabel 34-35

Vi ser i 2023: Der er sket en stigning fra 56-68 % i lærere, der oplever, at der er kommet flere elever i deres klasse med faglige, sociale eller adfærdsmæssige udfordringer (uden krav om støtte) i løbet af de sidste 3 år. Samtidig er tallet for lærere, der oplever, at der er kommet flere elever i deres klasse med særlige eller vidtgående udfordringer (med krav om støtte) i løbet af de sidste 3 år steget fra 44-53 %.

Vi konkluderer i 2023: Lærerne oplever i højere grad i '23 end i '21, at andelen af almenelever, der har behov for støtte, er vokset inden for de seneste tre år. På sammen måde oplever flere lærere, at andelen af elever med vidtgående udfordringer er vokset de seneste tre år. Det understøtter det generelle billede, som undersøgelsen tegner, at oplevelsen af, at inklusionsopgaven vokser, er stigende.

Forberedelsestid og samarbejdstid

Tabel 36-37-38

Vi ser i 2023: Ligesom i '21 oplever ca. 80 % af lærerne i større eller mindre grad, at inklusionsopgaven betyder, at de må bruge mere tid på deres forberedelse. Der er fra '21 - '23 en voksende andel af lærere, der oplever, at inklusionsopgaven medfører, at de skal bruge mere tid på samarbejde. Tallet er vokset fra 83-91 %. Samlet set er det, ligesom i '21, kun 6 % af lærerne, der oplever, at de har den fornødne tid til at håndtere inklusionsopgaven i deres samlede arbejdstid, mens 92 % af lærerne helt eller delvist oplever, at de mangler tid til inklusionsopgaven i den samlede arbejdstid.

Vi konkluderer i 2023: Inklusionsopgaven stiller krav til lærernes forberedelse, der opleves at være mere tidskrævende. Samtidig oplever lærerne i større omfang end tidligere at inklusionsopgaven stiller krav til samarbejdstid. Lærerne oplever, ligesom '21, ikke at have den fornødne tid til inklusionsopgaven i deres samlede arbejdstid.

Overordnet billede af inklusion og arbejdsmiljø

For over halvdelen af lærerne er den mest almindelige klassestørrelse er 20-25 elever. Der er dog i '23 flere klasser med over 25 elever end i '21. Lærerne oplever samtidig i højere grad i '23 end i '21, at andelen af almenelever, der har behov for støtte, er vokset inden for de seneste tre år. På sammen måde oplever flere lærere, at andelen af elever med vidtgående udfordringer er vokset de seneste tre år. På den måde peger undersøgelsen på øget kompleksitet i dagligdagen.

Den enkelte lærers vigtigste samarbejdspartnere er det faste team. Der ser desuden ud til at ske en udvidelse af samarbejdet, idet lærerne samarbejder med markant flere parter uden for teamet

end i '21. Samarbejdsopgaven vokser på den måde og det er et almindeligt vilkår at samarbejde med 4 eller flere parter, ud over teamet, om inklusionsopgaven.

Lærerne oplever, at inklusionsopgaven stiller øgede krav til forberedelse af undervisningen. Denne ser ud til at blive mere tidskrævende. Samtidig oplever flere lærere end tidligere, at inklusionsopgaven stiller øgede krav til samarbejdstid. Lærerne oplever ligesom '21 ikke at have den fornødne tid til inklusionsopgaven i deres samlede arbejdstid. Lærernes svar peger dermed på, at inklusionsopgaven medfører et øget pres på lærernes arbejdstid og arbejdsmiljø.

Udfordringen for løsning af inklusionsopgaven, ud over manglende indsatstimer, vejledning/rådgivning samt kompetenceudvikling, ser dermed også ud til at hænge sammen med, at prioritering af opgaven ikke finder sted i den samlede organisation, men må håndteres af den enkelte lærer, der må prioritere mellem nødvendigheder.